Staten-Generaal

1/2

Vergaderjaar 2025–2026

# 20 043 Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa

**CO/ Nr. 169**

## VERSLAG VAN DE ZITTING 2026 (DERDE DEEL)

Vastgesteld 13 juli 2026

### 1. Inleiding

De derde deelsessie van de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa (PACE) in Straatsburg vond plaats van 22 tot en met 26 juni 2026. Er namen zes Eerste Kamerleden deel. Dit waren de senatoren **Kluit** en **Veldhoen** (beiden GroenLinks-PvdA), **Panman** (BBB), **Vogels** (VVD, delegatieleider), **Moonen** (D66), **Bovens** (CDA) en **Van Hattem** (PVV). Op de agenda stonden onder meer debatten over de bescherming van de democratie tegen de verstoringen die door AI worden veroorzaakt, over het verzet tegen grensoverschrijdende onderdrukking en over democratie, mensenrechten en de rechtsstaat in Iran – met deelname van Jacques Paris, voormalig gijzelaar in Iran, over het monddood maken van kritische stemmen in Azerbeidzjan. Er was een urgentiedebat over toegang van vrouwen tot het recht en actualiteitendebatten over het functioneren van het rechtssysteem en het optreden tegen de oppositie in Turkije. De Vigdís-prijs voor de empowerment van vrouwen werd aan My voice, My Choice uitgereikt een feministische organisatie afkomstig uit Slovenië die meer dan 300 organisaties uit de hele Europese Unie samenbrengt om te werken aan veilige en toegankelijke abortuszorg. Christophe Mirmand, voorzitter van de regering van Monaco sprak de assemblee toe en de Minister van Buitenlandse Zaken van Monaco, Isabelle Berro-Amadeï lichtte als halfjaarlijkse voorzitter van de Raad van Europa, het werk van het Comité van Ministers toe. Alain Berset, secretaris-generaal van de Raad van Europa, hield zijn gebruikelijke vragenuur met de leden. De delegatie sprak met de Nederlandse Permanent Vertegenwoordiger bij de Raad van Europa, Tanja Gonggrijp, en haar team. Gonggrijp werd op 23 juni gekozen tot plaatsvervangend secretaris-generaal bij de Raad van Europa, met 135 stemmen van de 194 stemmen, voor een ambtstermijn van vijf jaar. Gongrijp was kandidaat namens de Benelux. De Nederlandse delegatie had actief campagne gevoerd voor haar, waaronder het omturnen van de delegatiekamer in een «Holland House».

kst-20043-169
ISSN 0921 - 7371
's-Gravenhage 2026

## 2. Plenaire debatten

Bij de opening van de plenaire zitting op maandag 22 juni prees PACE President Petra Bayr (Oostenrijk) de veerkracht van de assemblee in moeilijke tijden. «Er zijn momenten in de geschiedenis waarop instellingen ontdekken wie ze werkelijk zijn. Niet in tijden van welvaart. Niet in tijden van stabiliteit. Maar in tijden van druk,» zei Bayr. Ze stelde dat Europa nu zo'n tijd doormaakt met een illegale oorlog op het continent, aanvallen op de democratie, uitdagingen voor de mensenrechten en pogingen om het internationaal recht te ondermijnen. Ze merkte op dat 36 landen nu hun steun hebben uitgesproken voor een speciaal tribunaal om de misdaad van agressie tegen Oekraïne te berechten, een voorstel van de Assemblee. «Dit is niet alleen een juridische prestatie. Het is ook een politieke prestatie, en het is een morele prestatie,» sprak zij. Bayr noemde ook het constructieve werk van het Platform voor Dialoog met Russische Democratische Krachten en van de democratische vertegenwoordigers van Belarus en sprak de verwachting uit dat ook in Rusland en Belarus uiteindelijk democratische veranderingen mogelijk zijn. «De geschiedenis herinnert ons eraan dat autoritaire systemen vaak sterker lijken dan ze in werkelijkheid zijn,» aldus Bayr. Tot slot benadrukte ze het belang van het werk op het gebied van milieubescherming, waaronder de erkenning van het recht op een gezond milieu, en de aanpassing van verkiezingswaarneming aan digitale dreigingen, omdat vrije en eerlijke verkiezingen de eerste verdedigingslinie blijven voor elke democratie. Bayr concludeerde dat instellingen die voorbereid, verenigd en trouw aan hun principes zijn niet alleen stormen doorstaan, maar ook de koers aangeven.

Hierna sprak Christophe Mirmand, de Minister-President van Monaco. Hij wees op de terugkeer van oorlog in Europa, cyberdreigingen, desinformatie en het afnemende vertrouwen in instellingen, «De wereld verandert, als we vandaag niets doen, zullen we morgen te maken krijgen met ongebreidelde druk,» zei hij. Mirmand herhaald de steun aan Oekraïne en de eerbiediging van het internationaal recht. «Een rechtvaardige, alomvattende en duurzame vrede, gebaseerd op eerbiediging van de onafhankelijkheid, soevereiniteit en territoriale integriteit van Oekraïne, kan niet los worden gezien van de aansprakelijkheid van de agressor,» sprak hij. Hij wees erop dat de Raad van Europa was opgericht om de macht van het recht te laten zegevieren boven het recht van de macht. Mirmand ging in op de hervormingen in Monaco sinds de toetreding tot de Raad van Europa in 2004 zoals het versterken van de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, de inrichting van instellingen ter bescherming van de grondrechten en het bestrijden van corruptie en witwassen. Hij benoemde de verschillende prioriteiten, waarop het voorzitterschap van Monaco zich richt waaronder de bescherming van vrouwen tegen geweld, de rechten van kinderen en jongerenparticipatie, de bestrijding van desinformatie, de rol van sport en intensievere samenwerking tegen georganiseerde misdaad en benadrukte Monaco dat de omvang van een land geen beperking hoeft te zijn voor zijn invloed in Europa. «Je hoeft geen groot land te zijn om grote dromen te hebben, en je hoeft ook niet met velen te zijn om ze te verwezenlijken,» sloot hij af.

Op maandagmiddag was er een terugblik op de verkiezingen in onder meer Bulgarije. Rian Vogels gaf een terugkoppeling van de verkiezingswaarnemings-missie in Bulgarije, die over het algemeen professioneel, transparant en rustig zijn verlopen, met een hogere opkomst en hernieuwd vertrouwen van burgers in de democratie aldus Vogels. Tegelijkertijd wees zij op belangrijke zorgen, zoals polarisatie in de campagne, desinformatie, mogelijke stemkoop, beperkte transparantie in campagnefinanciering en late wijzigingen in de kieswet die de rechtsze-

kerheid onder druk zetten. Vogels gaf aan dat een sterke democratie afhankelijk is van rechtsstaat, vrije en geïnformeerde keuze van kiezers, onafhankelijke media en inclusiviteit. «Bulgarije heeft nu een unieke kans om electorale duidelijkheid om te zetten in institutionele kracht. Dat vereist het versterken van checks and balances, het doorvoeren van hervormingen, het handhaven van Europese democratische standaarden en, last but not least, het herstellen van vertrouwen,» sloot zij af.

Tijdens de plenaire zitting op dinsdag 23 juni bracht de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa, Alain Berset verslag over de vooruitgang die de afgelopen maanden was geboekt bij het versterken van de democratische veiligheid van Europa en het aanpassen van de capaciteiten van de organisatie aan de nieuwe geopolitieke realiteit. Berset noemde als belangrijke stappen de overeenkomsten die op 15 mei in Chiinău door de Ministers van Buitenlandse Zaken van de Raad van Europa zijn gesloten met betrekking tot het Speciale Tribunaal voor het misdrijf van agressie tegen Oekraïne, de werkzaamheden aan een kaderverdrag inzake buitenlandse informatiemanipulatie en inmenging (FIMI), de politieke verklaring over migratie en een nieuwe strategie voor extern optreden van de Raad van Europa. «Deze resultaten versterken de gemeenschappelijke rechtsruimte van Europa: een systeem van normen en toezicht met het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens als middelpunt,» sprak hij.

Aansluitend vond het debat plaats over het functioneren van het rechtssysteem en het optreden tegen de oppositie in Turkije. Van Hattem voerde het woord namens de Europese Conservatieven, Patriotten en Gelieerden (ECPA) en stelde dat de Turkse rechterlijke macht niet onafhankelijk functioneert, maar wordt ingezet om de oppositie te onderdrukken. Hij wees op het vervolgen van oppositiepolitici, het ingrijpen in oppositiepartijen en de zaak tegen de burgemeester van Istanbul, Ekrem İmamoğlu. Volgens Van Hattem wijkt Turkije hiermee steeds verder af van democratische normen en de waarden van de Council of Europe. «Dit is volstrekt onaanvaardbaar en we zouden hier allemaal onze zorgen over moeten uiten,» sprak hij. Hij riep de Parlementaire Assemblee en het Comité van Ministers op zich uit te spreken tegen deze ontwikkelingen en maatregelen te overwegen. Namens de Alliantie van Liberalen en Democraten voor Europa (ALDE) bracht Vogels in dat de arrestatie en gevangenneming van Ekrem İmamoğlu onderdeel is van een bredere politieke campagne om de oppositie in Turkije te verzwakken en een belangrijke presidentskandidaat uit te schakelen. Vogels wees erop dat İmamoğlu zonder veroordeling is gearresteerd en uit zijn functie is gezet, en dat ook andere oppositieleden en CHP-bestuurders worden vervolgd of vervangen, «Dit is geen reeks toevalligheden. Het is een systematische ontmanteling van de georganiseerde oppositie,» zei ze en riep op tot zijn onmiddellijke vrijlating en tot stevige monitoring van Turkije binnen de Council of Europe. Ook Kluit uitte zorgen over de democratische ontwikkelingen in Turkije, waaronder de toenemende druk op de oppositie, de arrestatie van politieke tegenstanders en beperkingen van het maatschappelijk middenveld. «Ik geloof in een sterke en vrije democratie voor elk volk, en zie Turkije als een toekomstig lid van de Europese Unie, gezien de ontwikkelingen aarzel ik sterk om dat pleidooi voort te zetten, nu mijn politieke vrienden en collega's voortdurend worden aangevallen,» zei Kluit.

Hierna sprak de Minister van Buitenlandse Zaken van Monaco, Isabelle Berro-Amadeï. Zij benadrukte het belang van mensenrechten, rechtsstaat en democratie in een internationale context gekenmerkt door conflicten, hybride dreigingen en digitale uitdagingen. De Minister blikte terug op de

ministeriële zitting in Chiinău, waar een belangrijke stap was gezet in de richting van de oprichting van een speciaal tribunaal voor de misdaad van agressie tegen Oekraïne. «De Raad van Europa heeft bewezen dat het de enige internationale organisatie is die in staat is concrete maatregelen te nemen ter bevordering van gerechtigheid en schadevergoeding voor Oekraïne,» aldus Berro-Amadeï. Ook ging zij in op het waarborgen van betrouwbare toegang tot informatie, verbeteren van mediageletterdheid en bevorderen van kritisch denken in een tijd van informatiemanipulatie en buitenlandse inmenging. Ze bedrukte de noodzaak om beschermingsmaatregelen af te stemmen op de nieuwe gevaren van digitale technologie en radicalisering, en om de justitiële samenwerking te intensiveren ter bestrijding van witwassen en de financiering van terrorisme. Tot slot sprak Berro-Amadeï over een van de prioriteiten van het voorzitterschap, de bescherming van vrouwen en kinderen. «Jongeren zijn niet alleen de erfgenamen van de wereld die wij aan hen doorgeven, zij zijn nu al de belangrijkste architecten ervan,» verklaarde zij.

Tot slot was er de bekendmaking van de uitslag van de verkiezing van de plaatsvervangend Secretaris-Generaal van de Raad van Europa. De huidige Nederlandse Permanent Vertegenwoordiger bij de Raad van Europa, Tanja Gonggrijp, werd met 135 stemmen van de 194 stemmen gekozen voor een ambtstermijn van vijf jaar. Gongrijp was kandidaat namens de Benelux. «Ik voel me zeer vereerd dat ik op zo'n cruciaal moment voor Europa ben gekozen tot plaatsvervangend secretarisgeneraal van de Raad van Europa. In een tijd waarin onze gedeelde waarden – mensenrechten, democratie en de rechtsstaat – voor steeds grotere uitdagingen staan, is het werk van de Raad van Europa belangrijker dan ooit,» sprak zij.

Op dinsdagmiddag stond de resolutie **Democracy, human rights and the rule of law in Iran** (doc.nr.16413) op de agenda. Carla Moonen benadrukte dat het aantal executies in Iran sterk was gestegen en dat de doodstraf vaak wordt toegepast na oneerlijke rechtsprocessen, waardoor deze volgens haar vooral als middel van intimidatie fungeert. Tegelijkertijd wees ze op de aanhoudende repressie van protesten, met name tegen de Woman, Life, Freedom-beweging. «Vrouwen en meisjes worden nog steeds geconfronteerd met systematische discriminatie en onevenredige onderdrukking, louter omdat ze gelijke rechten eisen,» sprak zij en riep op om de stemmen van mensen in Iran en in ballingschap te blijven versterken, zodat zij niet worden gesmoord en de internationale gemeenschap hen blijft horen. De resolutie werd

Op woensdag 24 juni lichtte rapporteur Deborah Bergamini (Italië) de (aangenomen) resolutie **Protecting democracy from disruptions caused by artificial intelligence** (doc.nr 16417) toe. Zij constateerde dat kunstmatige intelligentie (AI) zowel grote kansen als ernstige risico's meebrengt voor democratische systemen, en dat regelgeving en kaders voor democratisch bestuur geen gelijke tred houden met het tempo van de innovatie. «AI zou wel eens de meest ingrijpende revolutie in de geschiedenis van de mensheid kunnen zijn,» aldus Bergamini. In zijn bijdrage benadrukte Theo Bovens dat democratie afhankelijk is van burgers die op basis van betrouwbare informatie zelfstandig hun mening vormen, en dat AI en digitale informatie die basis onder druk kunnen zetten doordat de herkomst en betrouwbaarheid van informatie steeds lastiger te beoordelen zijn. Bovens waarschuwde daarom voor de gevolgen hiervan voor vertrouwen en deelname aan het democratisch proces. Hij verwees naar de onlangs gepubliceerde encycliek van Paus Leo, de *Magnifica Humanitas* waarin volgens hem een vergelijkbare boodschap wordt uitgedragen: «Ook de paus beschouwt de waarheid als de basis van de democratie,» sprak Bovens en pleitte voor betere

bescherming van persoonlijke identiteit in het digitale tijdperk en voor extra aandacht voor jongeren, die opgroeien in een door AI gedomineerde informatieomgeving en moeten leren onderscheid te maken tussen echte en gegenereerde informatie.

De Assemblee sprak hierna over het rapport **Silencing voices in Azerbaijan** (doc.nr. 16414) van rapporteur Christophe Lacroix (België) die zijn bezorgdheid uitte over een algemeen klimaat waarin kritische stemmen in Azerbeidzjan het zwijgen worden opgelegd, onder meer door middel van restrictieve wetgevende maatregelen, die tot gevolg hebben gehad dat onafhankelijke journalistiek, echte politieke oppositie, de maatschappelijke ruimte en de vrijheid van meningsuiting worden onderdrukt. Ook de aanzienlijke stijging van het aantal gemelde politieke gevangenen – 328 in mei 2026 – en over het grote aantal toonaangevende uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens die met betrekking tot Azerbeidzjan nog steeds niet zijn uitgevoerd gaven aanleiding tot zorg. De aangenomen resolutie roept Azerbeidzjaanse autoriteiten op om een einde te maken aan de bedreigingen en vervolging van personen die het doelwit zijn geworden vanwege hun journalistieke activiteiten, hun berichtgeving over corruptie, hun prodemocratische houding, of hun verdediging van de mensenrechten, en om te zorgen voor de onmiddellijke vrijlating van degenen die worden vastgehouden en van degenen die als politieke gevangenen zijn aangemerkt, overeenkomstig de PACE definitie. Onder verwijzing naar haar deelname aan verkiezingswaarnemingsmissie in Azerbeidzjan, waar veel tekortkomingen en onregelmatigheden in het verkiezingsproces werden geobserveerd en sommige leden van de PACE delegatie geen toegang kregen of werden teruggestuurd vanwege eerdere stemgedragingen tijdens de plenaire vergadering, constateerde de Saskia Kluit dat Azerbeidzjan sindsdien zijn democratische tekortkomingen niet heeft verbeterd. «Het is nog steeds een land waar politieke oppositie, journalisten, het maatschappelijk middenveld en wetenschappers sterk worden beperkt in hun vrijheid en kritiek kan leiden tot vervolging en gevangenschap,» voegde zij daaraan toe. Ook stelde Kluit dat burgers die proberen te ontsnappen aan onderdrukking ook in het buitenland onder druk kunnen worden gezet of bedreigd, evenals hun families. Ze sprak haar steun uit voor het rapport en hoop voor een betere toekomst. «Het is niet ons eerste rapport over Azerbeidzjan, maar men kan hopen – en dat doe ik nog steeds – dat we op een gegeven moment eindelijk het laatste rapport over Azerbeidzjan zullen zien, omdat het land zich dan eindelijk weer heeft verenigd met onze waarden.»

Als voorzitter van de commissie sociale zaken, gezondheid en duurzame ontwikkeling sloot Kluit het gezamenlijke debat op 24 juni af over zorgen voor duurzame voedselzekerheid in tijden van crisis en voedseluitdagingen en -oplossingen, met de ervaring van Marokko, **Ensuring sustainable food security in times of crisis: strengthening resilience and access to food** (doc.nr. 16423) en **Food challenges and responses: the experience of Morocco** (doc.nr. 16425). Kluit stond stil bij het historische karakter van het eerste informatieve rapport van de Marokkaanse delegatie binnen de Parlementaire Assemblee. «Het recht op voedsel is een basisrecht voor ieder mens, en dat recht op voedsel houdt in dat het voedsel duurzaam, voedzaam en lokaal geproduceerd is, waardoor je in tijden van crisis veerkrachtig blijft,» aldus Kluit. Daarnaast verwees zij naar de moeilijke omstandigheden waarin Oekraïense boeren voedsel blijven produceren en sprak zij haar grote zorg uit over het uithongeren van de bevolking in Gaza. «Ik had niet gedacht dat ik zou leven, en ik denk dat de meeste van onze leden ook niet hadden gedacht dat ze zouden leven, in een tijd waarin hongersnood in oorlogstijd als wapen zou worden ingezet,» sprak ze en voegde er aan toe

dat het gebruik van voedsel als oorlogswapen een van de wreedste manieren om burgers te treffen. Zij riep lidstaten daarom op krachtig op te treden wanneer voedsel in gewapende conflicten als middel van oorlogsvoering wordt ingezet.

Op donderdag 25 juni vond het actualiteitendebat plaats over migratie naar Europa. De voorzitter van de Migratiecommissie, Sandra Zampa (Italië) wees erop dat dit debat noodzakelijk was vanwege twee recente ontwikkelingen op Europees niveau: de inwerkingtreding van het nieuwe EU-pact inzake migratie en asiel, en de aanneming van de Verklaring van Chiinău door de Raad van Europa. In reactie op die verklaring liet zij weten dat alleen het Hof in Straatsburg kan beslissen hoe het EVRM moet worden geïnterpreteerd. Namens de SOC bracht Kluit in dat een multiculturele samenleving als historisch en wezenlijk onderdeel van Europa heeft bijgedragen aan de welvaart en ontwikkeling van het continent. Volgens Kluit schuilt het grootste gevaar van migratiefobie niet alleen in de gevolgen voor migranten, maar vooral in het verlies van onze eigen menselijkheid. Ook vervullen migranten een belangrijke rol in sectoren als onderwijs, zorg, industrie en technologie stelde Kluit. «Migratiebeleid dat is gebaseerd op angst en onmenselijke maatregelen ondermijnt niet alleen de fundamentele Europese waarden van mensenrechten, vrijheid en solidariteit, maar heeft ook schadelijke gevolgen heeft voor de economie en de samenleving,» sprak zij. Kluit concludeerde dat de kernvraag is, hoe blijven we een samenleving bouwen die gebaseerd is op pluriformiteit, de rechtsstaat en alle mensenrechten. «Onze inzet voor het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens moet onverminderd blijven, zoals alle lidstaten ook hebben herbevestigd in de Verklaring van Chiinău,» aldus Kluit.

Tijdens het urgentiedebat over **Women's access to justice** (doc.nr.16446) ging het over de structurele belemmeringen die vrouwen ervaren bij toegang tot recht in heel Europa. Vogels benadrukte dat effectieve toegang tot de rechter een essentiële voorwaarde is voor de rechtsstaat, maar dat er geen rechtvaardigheid kan zijn zolang bepaalde vormen van onrecht onvoldoende worden erkend in wetgeving en beleid. Zij stelde dat dit met name geldt voor slachtoffers van schadelijke praktijken zoals gedwongen huwelijken. Vrouwen in niet-geregistreerde huwelijken zijn vaak juridische onzichtbaar, wat leidt tot straffeloosheid. «We moeten er daarom voor zorgen dat rechtssystemen toegankelijk en vrij van vooroordelen zijn, en dat alle vrouwen veilig en effectief bescherming kunnen krijgen.»

### 3. Overige

Moonen zat het Parlementaire Netwerk over de situatie van kinderen in Oekraïne voor op 23 juni. De sprekers gaven aan dat het aantal ontvoeringen geschat wordt tussen de 20.000 en 40.000 Oekraïense kinderen; 20.000 kinderen zijn officieel geïdentificeerd. Slechts 1.850 kinderen zijn gerepatrieerd naar hun familie. Met name NGOs zijn zeer actief in het vinden en proberen terug laten keren van de kinderen. Op dinsdag 23 juni was Bovens bij de hoorzitting over Oekraïense veteranen met een beperking. Gesproken werd over wat nodig is bij hun re-integratie en participatie in de samenleving, en de rol van overheden en maatschappelijke organisaties hierbij met onder meer de Oekraïense Minister voor Veteranenzaken, Nataliia Kalmykova en op 24 juni bij een demonstratiewedstrijd van blinde voetballers. Op woensdag 24 juni namen Vogels, Kluit en Moonen deel aan de lunchbijeenkomst van Women@PACE in het kader van International Day of Women in Diplomacy. Ook spraken Vogels en Moonen die dag met vertegenwoordigers van UNRWA. Van Hattem was aanwezig bij de gezamenlijke hoorzitting van de Commissie voor

juridische zaken en mensenrechten en de Commissie voor cultuur, wetenschap, onderwijs en media over transparantie en verantwoording in het openbaar bestuur, in het kader van de Tromsø Convention. Panman en Vogels waren op 24 juni bij een presentie over de waarneming van het stemmen in het buitenland en op 25 juni bij de gezamenlijke hoorzitting van de Special Committee on the New Democratic Pact en de Parliamentary Alliance for Free and Fair Elections in het teken van de rol van verkiezingswaarnemers bij het bevorderen van betrouwbare, inclusieve en eerlijke verkiezingsprocessen. Panman nam tevens deel aan een hoorzitting van de commissie voor Cultuur, Wetenschap, Onderwijs en Media over de bedreigingen voor de academische vrijheid en de autonomie van instellingen voor hoger onderwijs in Europa met onder anderen Sijbolt Noorda, emeritus-voorzitter van de Universiteit van Amsterdam en voormalig voorzitter van het Magna Charta Observatory.

De delegatieleden vervullen momenteel de volgende rapporteurschappen: Vogels over «Het toepassen van ethische normen op de leden van alle delegaties die deelnemen aan het werk van PACE» en «De noodzaak tot bescherming van verkiezingswaarnemers», Panman over «Corruptie als bedreiging voor de democratie en de rechtsstaat in Europa» en «Bedreigingen voor het Internationaal Strafhof», Kluit over «Over de convergentie van extremistische, autocratische en oligarchische bedreigingen voor de democratie in Europa» en «Democratisering van de economie: een nieuw terrein voor democratisch bestuur», Veldhoen over «Waarborging van de mensenrechten in de door kunstmatige intelligentie aangestuurde publieke sector» en zij is algemeen rapporteur over het afschaffen van de doodstraf.

De voorzitter van de delegatie,
Vogels

De griffier van de delegatie,
Bakker-de Jong